

Lausuntopyyntö: Luonnon virkistyskäytön strategia, diaarinumero: VN/27419/2020.

Lapin ELY-keskuksen lausunto koskien luonnon virkistyskäytön strategian luonnosta

Luonnon virkistyskäytön strategian tavoitteena on tuoda virkistyskäytön hyötyjä laajasti suomalaisten tietoon ja käyttöön. Tarkoituksena on lisätä myös ymmärrystä luonnossa liikkumisen merkityksestä kansanterveyden ja kansantalouden vaalinnassa. Strategia valmistellaan tänä vuonna laaja-pohjaisessa yhteistyössä ja se ulottuu vuoteen 2030 saakka.

Strategialuonnoksessa esitetyn tavoin Lapin ELY-keskus näkee tärkeänä tunnistaa luonnossa liikkumisen mahdollisuudet osana uudistuvaa ymmärrystä hyvinvointiyhteiskunnasta. Luonnossa liikkumisella on osoitettu olevan runsaasti myönteisiä vaikutuksia ihmisten hyvinvointiin ja terveyteen. Luonnossa liikkumisesta on myös vaikutuksia - haitallisiakin - mikä on tärkeää ottaa asian valmistelussa huomioon. Tärkeää on myös tunnistaa luonnon virkistyskäyttöön liittyvät taloudelliset potentiaalit.

Strategialuonnoksessa missio ja visio korostavat luonnon virkistyskäytön mahdollisuuksia mm. hyvinvoinnin lähteenä ja kansallisena menestystekijänä. Koronan aikana luonnossa liikkuminen on lisääntynyt, mikä on näkynyt kasvaneina kävijäpaineina esim. kansallispuistoissa. Luonnossa liikkumisen vaikutuksia muuttavat ja mahdollisesti myös lisäävät uudet käyttötavat, esimerkiksi maastopyöräily. Jotta strategialuonnoksen tavoitteisiin päästään kestävästi, tulee luonnossa liikkumista ohjeistaa ja suunnitella, ja liikkuminen vaatii rakenteita esim. kulumisen vaikutusten rajaamiseksi. Luonnon virkistyskäyttöön liittyy monialaisuutta tavalla, joka vaatii laaja-alaista voimavarojen ja yhteistyön varmistamista, kuten strategisten tavoitteiden osalla on tunnistettu.

Strategialuonnoksessa tunnistetaan lainsäädäntöjä, jotka luovat puitteita luonnon virkistyskäytölle, ja esitetään selvitettäväksi lainsäädäntöjen päivitystarpeet ulkoilulain, maankäyttö- ja rakennuslain ohjeistuksen sekä kuntia koskeva lainsäädännön osalta. Esim. ulkoilulain menettely sovittaa reitinpitäjän ja maanomistajan tarpeet ja oikeudet selkeällä ja pitkäkestoisella tavalla yhteen ja näin varmistetaan ulkoilureittien ja -ympäristöjen vetovoiman säilyminen oikeudenmukaisesti. Ulkoilulain merkitys laadukkaiden, pysyvien ja rakenteita sisältävien ulkoilureittien konkreettisesti perustamisessa on erittäin suuri. Luonnon virkistyskäytön monialaisuudesta johtuen

29.10.2021

lainsäädäntöjen päivitystarvetta voisi ajatella selvitettävän laajemminkin. Lapin ELY-keskuksen näkemyksen mukaan strategiassa tulisi tunnistaa myös lainsäädäntöjen yhteensovituksen tarve.

Strategia tukee ulkoilulakia ja antaa laajasti perusteita kuntien, Metsähallituksen sekä yhdistysten ulkoilulain mukaisten ulkoilureittisuunnitelmien laatimiseen ja niiden rahoitushakemuksiin. Strategia tunnistaa ja ohjaa osaltaan yleisen luonnon virkistyskäytön tutkimusta ja luontoliikunnan terveys- ja hyvinvointivaikutusten tutkimusta. Lapin ELY-keskus katsoo, että em. tavoitteet ovat keskeisimmät ja niiden toimeenpano on erittäin tarpeellista.

Strategian luvun 2.5 (s. 35) mukaan Elinkeino- liikenne ja ympäristökeskukset (ELY-keskus) huolehtivat sujuvasta arjesta; teiden rakentamisesta ja niiden kunnosta, ympäristön tilasta ja suojelusta sekä yritysten tukemisesta. Lapin ELY-keskuksen näkemyksen mukaan ELY-keskusten rooli asiassa on laajempi ja esitettyyn kuvaukseen olisi tarpeen lisätä ainakin luonnonsuojelun edistäminen ja valvonta, alueidenkäytön edistäminen ja vesien tilasta huolehtiminen. ELY-keskukset esimerkiksi myöntävät kunnille vuosittain avustuksia erilaisiin vesitaloushankkeisiin, jotka osaltaan voivat edistää vesiluonnossa tapahtuvaa virkistäytymistä ja parantaa vesistöjen monipuolista käyttöä ja vesien hyvää tilaa. Edellä olevan perusteella Lapin ELY-keskus esittää myös, että kohdan 2.5 Toimijoiden roolit (s. 32 alkaen) alakohtiin lisättäisiin ELY-keskus muiden toimijoiden rinnalle riittävässä laajuudessa.

Strategiassa luvussa 2.5 toimijoiden rooleista todetaan myös, että virkistyskäytön ympärille on kehittynyt tukirakenne, jossa organisaatiot valvovat eri näkökulmien huomioon ottamista. Näiden näkökulmien yhteensovittaminen on osa luonnon virkistyskäyttöpolitiikkaa. Vetovoimaisten reittien kehittäminen kestäväällä tavalla vaatii myös eri ulkoilumuotojen kävijämäärien seurantaa ja saavutettavuuden tutkimusta

Liikuntapaikkojen sekä ulkoilu- ja retkeilyreittien yhteisen tietokannan eli valtakunnallisen LIPAS-järjestelmän (paikkatiedon, kohteiden luokittelun) edelleen kehittäminen on hyvin tarpeellista. Vuonna 2020 LIPAS-järjestelmään päivitettiin lähes 12 000 kohdetta. Tietokanta osoittaa pääsääntöisesti mm. kuntien ja Metsähallituksen reitinpitäjän vastuulla olevat hyvin opastetut, kunnossapidetyt ja turvalliset reitit. ELY-keskus katsoo, että LIPAS-järjestelmään kuuluvien ulkoilu- ja retkeilyreittien kehittämistä koskeva rahoittaminen (mm. ELY-keskus) on pääosin varmallalla pohjalla.

Lapin ELY-keskuksen E-vastuualue lausuu seuraavaa.

Vaikutukset paikallistasolle

Strategiassa ei oteta kantaa luonnon virkistyskäyttömuotojen vaikutuksiin paikallistasolla. Lapin ELY-keskuksen E-vastuualueen näkemyksen mukaan strategiassa olisi ollut hyvä tunnistaa mahdolliset negatiiviset vaikutukset tai sellaisiksi koetut vaikutukset. Esimerkiksi Metsähallituksen nykyinen metsästyslupien myynti pohjoiseen. E-vastuualue näkee tärkeäksi

29.10.2021

keskustelun, jossa huomioidaan paikallisten toimijoiden ja asukkaiden mielipiteitä lupien kohdentamisessa ja määrissä. Lisäksi on tarvetta lisätä ohjeistusta ja neuvontaa itse metsästykseen ja jokamiehen oikeuksiin sekä myös velvoitteisiin.

Poronhoidon huomioiminen moninaisessa virkistyskäytössä

Huomion arvoista on, että Lapissa ja koko poronhoitoalueella laajemminkin luonnon moninaisella virkistyskäytöllä on vaikutuksia porotalouteen ja poronhoitoon eri vuoden aikoina. Erityisesti luonnossa liikkuminen asettaa omat haasteensa. Esimerkiksi poronhoidon ja metsästykseen liittyen koirien yhteensovittaminen aiheuttaa ongelmia. Onkin tarpeen lisätä tiedotusta poronhoidosta luonnossa eri välinein liikkujille. Lisäksi on tarpeen rakentaa keskusteluyhteys paikallisten paliskuntien kanssa erityisesti vasomisen ajankohtana keväisin sekä erotusten aikaan kesällä ja syksyllä.

Saamelaisuus ja heidän kulttuurinsa kunnioittaminen

Strategiassa on tarpeen huomioida saamelaisuus ja siihen kulttuuriin liittyvät asiat. Lapissa on paljon erityiskohteita, saamelaisten tärkeitä pyhiä paikkoja, seitoja, tunturihuippuja yms., joissa on tarpeen noudattaa erityistä varovaisuutta ja etikettiä. Erityisesti helposti saavutettavissa olevista kohteista on hyvä viestiä nykyistä paremmin. Viestinnän kääntöpuolena toki voi olla kiinnostuksen lisääntyminen ja suosion kasvu käyntikohteena.

Esteettömyys ja reittien kunnostus

Luonnon tasapuolisen saavutettavuuden näkökulmasta on hyvä parantaa ja lisätä esteettömiä lähireittejä strategialuonnoksen mukaisesti. Suosittujen reittien kuntoa ja käytettävyyttä tulee parantaa mm. sorastusta ja luonnonmateriaaleista tehtyjä portaita, kävelysiltoja ja pitkospuita lisäämällä. Myös jätahuollossa on parantamisen varaa.

Kalastuksen merkitys virkistysarvona

Kalastusta sekä sen virkistysarvoa ja merkitystä hyvinvoinnin suhteen on käsitelty kaikkiaan ohuehkosti. Selkein puute on kappaleessa vaikutukset työllisyyteen ja talouteen, josta kalastuksen vaikutukset ovat jääneet pois. Esimerkkinä Luonnonvarakeskuksen raportti ”Vapaa-ajankalastuksen virkistysarvo ja vetovoimatekijät” vuodelta 2021. Raportin mukaan Suomen vapaa-ajankalastuksen kokonaisvirkistysarvo oli 528 miljoonaa euroa vuonna 2018, joten kokonaisuus tulisi huomioida kappaleessa.

Harvaan asuttujen alueiden matkailun kehittämis- ja pilotointihankkeet

Strategiassa tulisi olla maininta harvaan asuttujen alueiden matkailun kehittämishankkeista, joihin on varattu hallitusohjelmassa rahoitusta. Tavoitteena on kehittää luonto-, ruoka-, metsästys- ja kalastusmatkailua. Rahoituksella voidaan tukea matkailuun liittyvää kehittämistä ja pilotointia. Em. maininnat linkittyvät Suomen matkailustrategiaan 2019 - 2028, Suomen

29.10.2021

ruokamatkailustrategiaan 2020 - 2028 ja Visit Finlandin tuotesuositusten jalkauttamiseen.

Asiakirja on sähköisesti hyväksytty viraston asianhallintajärjestelmässä. Asian on esitellyt yksikönpäällikkö Jari Pasanen ja ratkaissut johtaja Timo Jokelainen.

Merkintä hyväksynnästä on asiakirjan lopussa

Tämä asiakirja KEHA/5162/2021 on hyväksytty sähköisesti / Detta dokument KEHA/5162/2021 har godkänts elektroniskt

Pasanen Jari 29.10.2021 12:44

Jokelainen Timo 29.10.2021 14:11